

УДК 37.016
ББК 74.263
А45

Алешко Ю. М.

А45 Я у світі. 4 клас (за підручником Н. М. Бібік) / Ю. М. Алешко, Т. С. Андрухіна. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 127, [1] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект».)

ISBN 978-617-00-2963-8

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки компетентнісно орієнтованих уроків курсу «Я у світі» у 4-му класі, складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми (у редакції 2016 р.) за підручником Н. М. Бібік (Х. : Видавнича група «Основа», 2015).

Зміст конспектів уроків дібраний з метою формування в учнів *ключових компетентностей*, зокрема: *соціальної* (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, ухвалювати самостійні рішення, відповідати за їхні наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та своєї особистості); *громадянської* (усвідомлення своїх прав і обов'язків, використання моделей поведінки, що відповідають нормам моралі та права, здатність критично мислити, ухвалювати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе); *загальнокультурної* (здатність сприймати духовно-моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності, опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації); *уміння вчитися* (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінювання, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження); *інформаційно-комунікативної* (уміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

Задля зручності використання всі розробки розміщено на окремих аркушах. Поля для записів дають змогу творчому вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016
ББК 74.263

ISBN 978-617-00-2963-8

© Алешко Ю. М., Андрухіна Т. С., 2016
© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2017

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування	4
Я — Людина	5
Урок 1. Життя — найбільша цінність. Практична робота (<i>обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України</i>)	5
Урок 2. Я — неповторна людина	9
Урок 3. Навчальний проект (<i>індивідуальний</i>). Постаті, які подолали життєві труднощі (<i>за вибором учня</i>)	12
Урок 4. Особистісний розвиток людини впродовж життя	15
Урок 5. Винаходи людства	19
Урок 6. Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати?	24
Урок 7. Планування самонавчання, взаємонавчання. Практична робота «Плануємо пізнавальну діяльність»	27
Урок 8. Не витрачай даремно час!	30
Урок 9. Навчальний проект (<i>індивідуальний</i>). Історія досягнень людини (<i>в науці, спорті чи мистецтві</i>)	33
Я та інші	38
Урок 10. Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід	38
Урок 11. Бюджет сім'ї. Економія та збереження майна	41
Урок 12. Навчальний проект (<i>дослідницький, індивідуальний</i>). Дослідження своїх витрат за тиждень (<i>які товари чи послуги були потрібними та якісними, а на покупки яких можна було зекономити</i>)	44
Урок 13. Культура поведінки учня	47
Урок 14. Засоби масової інформації мого міста/села/селища. Практична робота «Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбувалися в місті/селі/селищі»	50
Урок 15. Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини? Практична робота. Складання правил ведення дискусії. Дискусія «Чим відрізняється стійкість від упертості?»	53
Урок 16. Соціальна (<i>екологічна</i>) акція «Збережемо ялинку»	57
Урок 17. Чи варто бути правдивим?	61
Урок 18. Культура спілкування	64
Я — українець	67
Урок 19. Україна — незалежна, демократична, правова держава	67
Урок 20. Людина в суспільстві. Моделювання різних соціальних ситуацій	70
Урок 21. Національні та державні символи України. Конституція України (<i>ст. 10, ст. 20, ст. 67</i>). Практична робота. Проведення конкурсу малюнків на тему «Державні символи у моєму житті»	73
Урок 22. Навчальний проект (<i>груповий</i>). Сім чудес України	79
Урок 23. Батьки зобов'язані — діти зобов'язані	87
Урок 24. Навчання — основний обов'язок дітей	90
Урок 25. Про правопорушення	93
Урок 26. Передбачайте наслідки своїх учинків. За скоєне відповідають перед законом	95
Урок 27. Культурна спадщина народу	98
Урок 28. Свята нашої держави	103
Я — європеєць	107
Урок 29. Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу	107
Урок 30. Європейський Союз. Союз — співтовариство народів Європи	111
Урок 31. Навчальний проект (<i>груповий, за вибором учнів</i>). Подорожуємо країнами світу	115
Урок 32. Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність. Практична робота. Складання листа до однолітка-іноземця про свою країну	119
Урок 33. У кожному куточку світу — свої традиції та звичаї	122
Урок 34. Охорона довкілля — спільна справа всіх землян	125
Література та Інтернет-ресурси	127

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата
Я — Людина		
1	Життя — найвища цінність. Практична робота (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України)	
2	Я — неповторна людина	
3	Навчальний проект (індивідуальний). Постаті, які подолали життєві труднощі (за вибором учнів)	
4	Особистісний розвиток людини впродовж життя	
5	Винаходи людства	
6	Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати?	
7	Планування самонавчання, взаємонавчання. Практична робота. Плануємо пізнавальну діяльність	
8	Не витрачай даремно час!	
9	Навчальний проект (індивідуальний). Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)	
Я та інші		
10	Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід	
11	Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна	
12	Навчальний проект (дослідницький, індивідуальний). Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними та якісними, а на покупці яких можна було зекономити)	
13	Культура поведінки учня	
14	Засоби масової інформації мого міста/села/селища. Практична робота. Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі	
15	Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини? Практична робота. Складання правил ведення дискусії. Дискусія «Чим відрізняється стійкість від упертості?»	
16	Соціальна (екологічна) акція «Збережемо ялинку»	
17	Чи варто бути правдивим?	
18	Культура спілкування	
Я — українець		
19	Україна — незалежна, демократична, правова держава	
20	Людина живе в суспільстві. Моделювання різних соціальних ситуацій	
21	Національні та державні символи України. Конституція України (ст. 10, ст. 20, ст. 67). Практична робота. Проведення конкурсу малюнків на тему «Державні символи у моєму житті»	
22	Навчальний проект (груповий). Сім чудес України	
23	Батьки зобов'язані — діти зобов'язані	
24	Навчання — основний обов'язок дітей	
25	Про правопорушення	
26	Передбачайте наслідки своїх учинків. За скоєне відповідають перед законом	
27	Культурна спадщина народу	
28	Свята нашої держави	
Я — європеєць		
29	Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу	
30	Європейський Союз — співтовариство народів Європи	
31	Навчальний проект (груповий, за вибором учнів). Подорожуємо країнами світу	
32	Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність. Практична робота. Складання листа до однолітка-іноземця про свою країну	
33	У кожному куточку світу — свої традиції та звичаї	
34	Охорона довкілля — спільна справа всіх земель	

Я — ЛЮДИНА

Дата _____

Клас _____

УРОК 1. ЖИТТЯ — НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ. ПРАКТИЧНА РОБОТА (обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити з основними документами, у яких прописано право дитини на життя; уточнити значення слова *життя*, його цінність для кожної людини; розвивати вміння жити в мирі та злагоді, уникати шкідливих звичок; виховувати бажання цінувати життя;
- **формування ключових компетентностей:**
  - соціальної:* розвивати здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми;
  - громадянської:* розвивати здатність виявляти громадську позицію у ставленні до людей, до самого себе;
  - загальнокультурної:* розвивати вміння сприймати духовно-моральні основи життя людини;
  - уміння вчитися:* формувати навички визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням;
  - інформаційно-комунікативної:* формувати вміння добувати інформацію з різних джерел, здійснювати комунікацію в групі.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Міжпредметні зв'язки: основи здоров'я, літературне читання.

Обладнання: Тлумачний словник української мови; картки з недописаним реченням; основа для створення плаката «Життя»; картки для роботи в групі; вірш Н. Красоткіної; ст. 6 Конвенції ООН Про права дитини; ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

2. Повідомлення теми уроку

— Сьогодні на уроці ми говоритимемо про найцінніше і найголовніше. Як ви вважаєте, що це? (*Припущення учнів.*)

— Тема уроку — «Життя — найбільша цінність».

3. Постановка мети уроку та ознайомлення з планом

— Спробуємо визначити мету уроку (*визначити, що таке життя, без чого не можна прожити; чому вважають, що життя — це цінність; що може загрожувати життю*). Ознайомимось з документами, у яких прописано право на життя.

Сплануємо свою роботу і діятимемо згідно із планом. (*План — на дошці.*)

План уроку

1. Що таке життя?
2. Що означає жити?
3. Без чого не можна жити.
4. Життя — найбільша цінність.
5. Що може загрожувати життю?
6. Як потрібно жити?
7. Практична робота.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Словникова робота

— Щоб відповісти на перший пункт плану, необхідно скористуватися словниками.

В Академічному словнику української мови існує аж одинадцять визначень слова *життя*. Ознайомимося з першими трьома:

ЖИТТЯ:

- 1) Існування всього живого; протилежне смерть. Я тут пізнав і полюбив природу, життя і сонце ніжно полюбив (*Іван Гончаренко, Вибр., 1959, 75*).
- 2) Стан живого організму в стадії розвитку, зросту. Ростом вона була невеличка, безздорова; життя ледве-ледве тліло в її жилах (*Панас Мирний, I, 1954, 46*);
- 3) Період існування кого-небудь; вік. Я за все своє життя ні від кого не чула поважної, щирої, дружньої остороги (*Леся Українка, II, 1951, 75*).

2. Робота в парах

— Поспілкуйтесь із сусідом по парті та на картках допишіть речення «Жити — це...».

Заслуховування відповідей.

3. Робота над текстом «Жити — це...» у підручнику (с. 6–7)

- Прочитайте текст самостійно.
- Чи змінилася ваша думка?
- Чи потрібно доповнити ваші відповіді?

4. Створення плаката «Жити — це ...»

— Щоб створити плакат, що нагадуватиме нам про цей урок, кожен з вас індивідуально, або в парі, на картці напише слово-асоціацію до слова *життя*.

- Прикріпіть ваші картки на плакат.
- Прочитайте ще раз усі ваші вислови.
- Чи відповіли на другий пункт плану?

5. Робота над казкою «Без чого не можна жити» (с. 7–9)

- Щоб відповісти на третій пункт плану, слід ознайомитися з казкою.
- Прочитайте казку самостійно.
- Назвіть героїв.

Читання казки за особами.

6. Робота в групах

— Виберіть із тексту казки і запишіть на аркушах, що потрібно героям для життя.

Картка

Ведмедиця: _____

Лисиця: _____

Вовк: _____

Кріт: _____

Селянин:

Перевірка робіт

— Зробимо висновок: без чого не може прожити звір, а без чого — людина?

Хвилинка релаксації

7. Розповідь з елементами бесіди

— Тема нашого уроку — «Життя — найбільша цінність». Від якого слова утворилося слово *цінність*? (*Ціна*)

— Чи можна визначити ціну для життя? Чому? (*Міркування учнів.*)

— Уважається, що життя безцінне. Воно дається нам один раз і його слід гідно прожити.

Але існують речі, що можуть загрожувати нашому життю. Це шкідливі звички. Назвіть їх. (*Куріння, пияцтво, наркоманія*) Як ви гадаєте, чому діти набувають їх? Так, спочатку копіюють дорослих, щоб хизуватися перед іншими дітьми й виглядати дорослими. А ще тому, що не розуміють, якої шкоди завдають ці звички здоров'ю молодого організму. Діти не усвідомлюють того, що цих звичок неможливо позбутися, і стають залежними від них. Чи можна протистояти шкідливим звичкам? Як саме? (*Відповіді учнів.*)

— У сучасному світі життю людей загрожують інші небезпеки. Я називаю це правилом, а ви спробуйте пояснити, якою буде загроза, якщо його не дотримувати.

- Дуже важливо для кожної людини жити в гармонії з природою;
- людям потрібно вміти домовлятися між собою, жити у злагоді, берегти мир і спокій.

— Чи дали ми відповіді на 4-й і 5-й пункти плану?

8. Ознайомлення з поезією Н. Красоткіної

— Ми маємо відповіді на запитання шостого пункту плану. У цьому нам допоможе вірш Н. Красоткіної.

Найвища в світі цінність — жити!
Йти вдаль по вранішній росі,
Сміятись, плакати, любити,
І дивуватися красі.
Яке це щастя в світі жити!
І відчувати смак життя.
Й летіти в світле майбуття.
Яке це щастя — в світі жити!

- Яким повинно бути наше життя?
- Що поетеса радить нам робити?
- Підтвердіть свою відповідь рядками вірша.

9. Практична робота в групах

1) Вступна бесіда.

- А тепер відчуйте себе справжніми юристами.
- Як ви розумієте слово *юрист*? (*Фахівець з правознавства, юридичних наук; практичний діяч у галузі права*)

У вчителя в руках — Конституція України.

— Діти, що таке Конституція? (*Основний закон держави, що визначає суспільний і державний лад.*)

— Для людей усього світу діє закон, що називається Конвенцією ООН про права дитини. Конвенція — це угода. Текст Конвенції про права дитини готували, обговорювали та узгоджували понад десять років. Конвенція ООН про права дитини — це угода між країнами. У ній записано, як уряд кожної країни має дбати про дітей.

З деякими статтями цих законів ми зараз ознайомимося.

2) Практична робота в групах.

Кожна група отримує картку зі статтею Конституції або Конвенції ООН. Читають та готують своє розуміння закону.

1-ша група

Конвенція ООН про права дитини (ст. 6)

Держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя.

Держави-учасниці забезпечують у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини.

2-га група

Конституція України (ст. 3)

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

3-тя група

Конституція України (ст. 21)

Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

4-та група

Конституція України (ст. 27)

Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави — захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

3) Презентація думок.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

- Яку мету ми ставили на початку уроку? Чи досягли її?
- Як можна застосувати в житті здобуті на уроці знання?
- Де прописані права дітей на життя?
- Отже, ви зрозуміли, що життя — це найвища цінність для людини. Коли його втрачають, то назад уже ніхто не поверне.

2. Домашнє завдання

Пригадати і розповісти про найщасливіший момент свого життя або життя вашої родини.

УРОК 2. Я — НЕПОВТОРНА ЛЮДИНА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттями неповторності, індивідуальності кожної людини; виховувати почуття гідності;
- **формування ключових компетентностей:**
  - соціальної:* розвивати здатність організовувати спільний пошук для реалізації поставлених завдань;
  - громадянської:* розвивати здатність виявляти громадську позицію у ставленні до самого себе;
  - загальнокультурної:* формувати духовні цінності;
  - уміння вчитися:* учити проявляти зацікавленість навчанням; формувати індивідуальний досвід учнів у навчальному процесі;
  - інформаційно-комунікативної:* розвивати вміння осмислювати й аналізувати інформацію; формувати навички взаємодії роботи в групі, парі.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Основні терміни і поняття: неповторність, характер, здібності, зовнішність.

Міжпредметні зв'язки: українська мова, літературне читання.

Обладнання: картки для парної роботи; аркуші для колективної творчої справи; енциклопедичний словник.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

2. Перевірка домашнього завдання

Розповіді учнів про найщасливіший момент свого життя або життя родини.

3. Мотивація навчальної діяльності

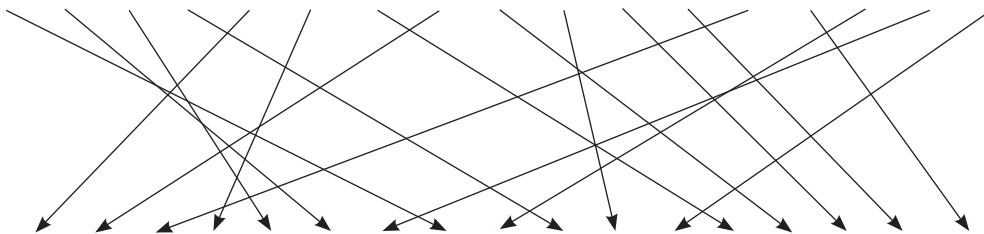
— Подивіться на сусіда. Хто сидить поруч? (*Хлопчик, дівчинка*) Чи схожий сусід на вас зовні чи ні? Чому ви так вважаєте? Доведіть, що ви різні.

4. Повідомлення теми уроку

Робота в парах на картках

— А зараз ми спробуємо визначити тему уроку. Для цього ви маєте разом із сусідом по парті розшифрувати і прочитати речення на картках.

о в о н я п ю н д а и н е а р т л

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

(*Я — неповторна людина.*)

— Тему уроку визначили! Які завдання ми поставимо перед собою? (*Дізнатися, у чому ми неповторні.*)

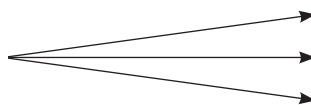
— Упродовж уроку ми маємо заповнити схему «Я неповторний».

Перше, що відразу впадає в очі, — це те, що у всіх нас різна... (*зовнішність*).

Спробуйте коротко описати свою зовнішність.

Я — неповторний

Зовнішність

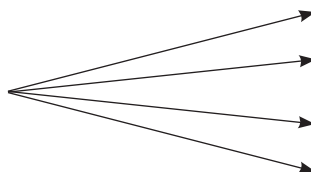

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником

— Ми дізналися, що відрізняємося зовнішністю. Прочитайте статтю на с. 10 «Ти звичайний, ти незвичайний!» та визначте, чим ще люди неповторні. *Самостійне опрацювання статті учнями*

— Якими словами ми доповнимо нашу таблицю? Чим ще відрізняються люди?

Я — неповторний

Зовнішність

Поведінка

Характер

Здібності

2. Колективна творча справа

— У нас на дошці є казкове дерево. Чого на ньому бракує? (*Листочки*)

— Ці листочки поки що у вас на партах. Вони теж чарівні. Щоб листочок потрапив на дерево, потрібно дописати речення.

Я — неповторний

бо у мене ... характер

я цікавлюся...

гарно вмію...

Самостійна робота учнів

Створення казкового дерева. (*Діти прикрашають дерево листочками і розповідають про себе.*)

— Подивіться на дерево. Чим схожі листочки, а чим різняться? (*Відповіді учнів.*) Отже, і ви схожі за віком, кольором волосся, кольором очей, зростом, але всі — різні, і кожен — індивідуальний і неповторний.

3. Диференційована робота з різними джерелами інформації

— А зараз ми познайомимося з людиною, яка була унікальною, неповторною і відомою на весь світ. Це Мати Тереза.

Частина класу читає статтю у підручнику на с. 11. Решта готується доповнити інформацію з додаткового роздавального матеріалу та скориставшись енциклопедичним словником.

МАТИ ТЕРЕЗА

Агнеса народилася в Македонії 1910 року. Вона була наймолодшою в родині. Батько дівчинки, борець за Албанське визволення, помер, коли їй виповнилося 8 років. Мати виховала Агнесу в католицькому дусі. За свідченнями біографів, дівчинку змалку захоплювали розповіді про місіонерів. У 12 років вона вирішила присвятити своє життя релігії. У 18 років Агнеса залишила домівку, вступивши в лави місіонерської організації Сестри Лорето.

Агнеса вивчила англійську, щоб мати змогу навчати індійських дітей, і поїхала до Індії. Там поступила в послушниці монастиря Дарджілінг. Черниця Тереза викладала в монастирській школі в Східній Калькутті, й хоча їй подобалося навчати дітей, вона дедалі більше переймалася бідністю, що її оточувала.

Мати Тереза дбала не тільки про хворих, бідних та сиріт — дбала вона і про тих, хто в своєму житті скоїв багато зла, але не повинен бути позбавлений останньої надії на порятунок душі: вона відвідувала тюрми, у яких перебували злочинці, засуджені до смертної кари.

1979 року їй була присуджена Нобелівська премія Миру. Мати Тереза померла 1997 року.

- Чим відома на весь світ Мати Тереза?
- У чому полягають її неповторність, унікальність?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

- Над якою темою працювали на уроці?
- Які завдання ставили?
- Подивіться на наше дерево і схему, зробіть висновок.
- Підсумком нашого уроку можуть бути такі рядки:

Ми прийшли у світ, щоб жити
Всі на просторі земнім,
Щоб сміятись і радіти
У довкіллі чарівнім.
Це життя. Це справжня казка!
Летиться музика і сміх.
Ти ж, запам'ятай, будь ласка,
Неповторний серед всіх!

2. Домашнє завдання (на вибір)

Прочитати одне із оповідань — «Важко бути людиною» або «Перед справедливим суддею» — та дати відповідь на запитання після тексту.

Дата _____

Клас _____

УРОК 3. НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ (індивідуальний). ПОСТАТІ, ЯКІ ПОДОЛАЛИ ЖИТТЄВІ ТРУДНОЦІ (за вибором учня)

Мета проекту	<p>Сприяти усвідомленню того, що людина може подолати будь-які перешкоди у своєму житті; виховувати бажання пишатися людьми, які досягли успіху, незважаючи на життєві труднощі.</p> <p>Учити учнів самостійно здобувати знання, використовуючи прийоми дослідницької роботи. Розвивати пізнавальний інтерес, допитливість.</p> <p>Розвивати вміння презентувати результати особистої та спільної діяльності, стимулювати їх до самостійного розв'язування проблем та бажання самому відкривати щось нове.</p> <p>Виховувати патріотизм, гордість за українців, за рідну Україну</p>	
Завдання проекту	<p>Навчити здобувати знання самостійно, уміти застосовувати їх для розв'язування нових пізнавальних і практичних завдань.</p> <p>Сприяти учням у здобутті комунікативних навичок, формуванні здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо).</p> <p>Розширити коло спілкування дітей, ознайомити з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему</p>	
Навчальні предмети, з якими пов'язаний освітній проект	Інформатика, українська мова, малювання, читання, образотворче мистецтво	
Навчальна мета та очікувані результати навчання	<p>Учні, працюючи в групах: <i>1-ша група</i> — «Знавці спорту», <i>2-га група</i> — «Знавці мистецтва», <i>3-тя група</i> «Знавці науки», користуючись різними інформаційними джерелами, знайомляться з особистостями, які подолали життєві труднощі</p>	
Планування реального проекту:		
Учитель:	Учні:	
Що потрібно зробити перед початком проекту?		
<p>ставить проектне проблемне завдання перед учнем;</p> <p>організує діяльність учнів з пошуку інформації;</p> <p>допомагає в об'єднанні у групи;</p> <p>визначає напрями роботи;</p> <p>коригує роботу, пропонує ідеї;</p> <p>планує методи роботи учнів і заходи, спрямовані на розв'язання завдань;</p> <p>визначає час для підготовки</p>	<p>формують завдання в групі;</p> <p>визначають мету власної діяльності;</p> <p>обговорюють пошук інформації;</p> <p>обирають оптимальний варіант</p>	
Що потрібно зробити протягом проекту?		
<p>Допомога в підготовці наочно-графічного матеріалу, презентації, доповіді, розробленні аудіо- та відеоматеріалу;</p> <p>контроль і корекція проміжних результатів, співвіднесення їх з метою, керівництво, координація</p>	<p>Шукають інформацію в бібліотеці або у мережі Інтернет;</p> <p>з'ясовують, хто що знайшов;</p> <p>аналізують інформацію;</p> <p>відбирають головне;</p> <p>консультуються з учителем;</p> <p>добирають фотографії, репродукції, виконують малюнки;</p> <p>оформлюють результати;</p> <p>готують презентацію проекту</p>	

Учитель:	Учні:
Що потрібно зробити після завершення проекту?	
Вербально оцінює роботу груп	Захист проекту в групах. Фотоколаж «Постаті, які подолали життєві труднощі»
Оцінювання знань та вмінь учнів	Підбиття підсумків роботи учнів у групах; самооцінювання роботи груп

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

2. Повідомлення теми уроку

1) Повідомлення теми й очікуваних результатів.

— Сьогодні ми познайомимось з людьми, які подолали життєві труднощі та стали відомими.

У нас працюватимуть такі групи: «Знавці спорту», «Знавці мистецтва» та «Знавці науки».

2) Вправа «Наші очікування».

— Запишіть на аркушах свої очікування від уроку і прикріпіть їх на дошці. А чи справдилися вони, з'ясуємо наприкінці уроку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Презентація роботи груп

Група «Знавці спорту» (по черзі)

1. Дастин Картер зазнав ампутації рук і ніг, будучи ще дитиною, в 5-річному віці, через рідкісне захворювання крові. У восьмому класі він вступив до шкільної команди з вільної боротьби, хоча ніхто не очікував, що йому вдасться чого-небудь досягти в цій галузі.
2. Аарон Фотерингем прикутий до інвалідного крісла через природжену хворобу хребта. Сам 19-річний юнак відмовляється називати себе інвалідом і серйозно займається екстремальними видами спорту (*скейтборд*). Після декількох місяців практики і низки невдалих спроб, що регулярно завершувалися хворобливими падіннями і призвели до поломки не одного інвалідного візка, 26 серпня 2010 року Аарон установив новий світовий рекорд.
3. Українська параолімпійська збірна підкорила Ріо. Як і обіцяли спортсмени напередодні Параолімпіади, вони намагатимуться зробити ці ігри рекордними за кількістю нагород. У результаті і слова дотримали, і сподівання перевершили.
4. Українські спортсмени в Ріо встановили 109 рекордів у трьох видах спорту: плавання, легка атлетика та пауерліфтінг. З них — 22 рекорди світу, 32 параолімпійські рекорди і 54 рекорди Європи. Про це повідомляє пресслужба Національного комітету спорту інвалідів України.

Група «Знавці мистецтва» (по черзі)

1. Людвіг ван Бетховен — композитор. Попри те, що з 26 років Бетховен почав поступово втрачати слух, він продовжив писати дивовижну красиву музику. Більшість його найвідоміших творів були створені, коли він був уже повністю глухим.

2. Крісті Браун — ірландський художник і письменник. У Крісті був діагностований церебральний параліч — він міг писати, друкувати і малювати тільки однією ногою.
3. Стіві Вандер — один з найвідоміших співаків і музикантів нашого часу — який страждав незрячістю з самого народження.
4. Марлі Метлін — зігравши роль у фільмі «Діти меншого бога», стала першою і єдиною глухою актрисою, яка отримала премію «Оскар» за кращу жіночу роль.

Група «Знавці науки» (по черзі)

1. Ральф Браун — народившись з атрофією м'язів, став засновником Корпорації *Braun*, провідного виробника автомобілів, спеціально обладнаних для людей з інвалідністю. Саме ця компанія створила мінівен, повністю пристосований для людей з особливими потребами.
2. Стівен Уільям Хокінг, незважаючи на діагноз — бічний аміотрофічний склероз, поставлений йому в 21 рік, — сьогодні є одним з провідних учених-фізиків у світі.
3. Альберта Ейнштейна вважають одним з найбільших умів в історії людства (*попри те, що він мав серйозні проблеми із засвоєнням інформації та навіть не говорив до 3-х років*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Інтерв'ю»

- Чи справдилися ваші очікування?
- Що вам найбільше сподобалося під час роботи над проектом?
- Що викликало труднощі?
- Які види робіт ви хотіли б повторити?

УРОК 4. ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** уточнити значення понять «особистість», «розвиток», «чесноти», «досконалість»; сформувати уявлення про особистісний розвиток людини впродовж життя;
- **формування ключових компетентностей:**
  - соціальної:* розвивати навички спілкування серед людей;
  - громадянської:* розвивати здатність виявляти громадську позицію у ставленні до самого себе;
  - загальнокультурної:* розвивати вміння сприймати морально-духовні основи життя людини;
  - уміння вчитися:* розвивати вміння визначати мету своєї діяльності, робити висновки;
  - інформаційно-комунікативної:* формувати навички роботи в групі, в парі, вміння добувати інформацію з різних джерел.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Основні терміни і поняття: особистість, розвиток, чесноти.

Міжпредметні зв'язки: літературне читання, основи здоров'я.

Обладнання: малюнки етапів розвитку людини; картки із завданням для груп; оповідання В. Сухомлинського; тлумачний словник української мови.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Робота над загадкою

- Хто вранці ходить на чотирьох ногах, удень на двох, а ввечері — на трьох? — Розтлумачте відповідь.

2. Повідомлення теми і мети уроку

— Життя людини — це безперервний процес зростання і розвитку. Кожна людина — це окреме «Я», окрема особистість. Тема нашого уроку — розвиток людини-особистості, тобто особистісний розвиток людини впродовж життя (*тема уроку — на дошці*).

Мета уроку: зрозуміти значення кожного слова в цьому реченні.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Тлумачення слова *життя*

— На першому уроці ми говорили про життя людини. Поясніть значення цього слова. Розкажіть, що ви пам'ятаєте з цього уроку.

2. Розуміння слова *розвиток*

— Зупинимося на слові *розвиток*. Поговоримо спочатку про фізичний розвиток людини.

Уявіть, що ми бачимо новонароджену дитинку. Що вона вміє робити? (*Відповіді учнів.*)

— Але ж дитина не залишається такою маленькою і безпорадною на все життя. Щодня малюк учиться чогось нового, набуває навичок, знань: учиться посміхатися, сидіти, повзати, ходити, говорити та ін.

Робота в парах

— Розташуйте малюнки етапів розвитку людини в порядку зростання один під одним. (*Додаток 1*) Спробуйте дати назву кожному періоду в житті людини.

Перевірка виконаного завдання (на дошці — аналогічні малюнки)

Робота зі словником

— Що означає слово *розвиток*? Звернімося до тлумачного словника.

РОЗВИТОК:

- 1) Дія за значенням розвивати і розвиватися.
- 2) Процес, у результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого.
- 3) Ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості.

Висновок. Про який розвиток людини ми зараз говорили? (*Про фізичний*)

— Поясніть, як ви його зрозуміли, користуючись малюнками. Чи є між етапами розвитку межа? (*Розвиток людини постійний, між етапами розвитку немає меж.*)

3. Розуміння слова особистість

— Уточнімо значення слова *особистість*.

ОСОБИСТІТЬ — конкретна людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки і т. ін.; індивідуальність, особа.

Бесіда

— Погляньте на перший малюнок на дошці. Чи можемо ми стверджувати, що це особистість? Чому? Доведіть свою точку зору.

— Коли маленька дитина стане особистістю? (*Коли підросте, навчиться розмовляти, відповідати за свої вчинки тощо.*)

— Що для цього їй необхідно зробити? (*Удосконалювати власні якості.*)

— Що може вдосконалювати людина? (*Характер, знання, уміння, майстерність*)

— Скільки часу триває становлення особистості?

— Чи може людина досягти повної досконалості?

— Про яку людину говорять, що вона — сама досконалість?

— Хто може допомогти людині вдосконалюватися?

— Хто допомагає вам удосконалюватися?

Висновок. Розвиток особистості триває протягом усього життя людини.

4. Робота в групах

На картках у кожній групі — перелік якостей характеру людини. (*Додаток 2*)

— Обговоріть і випишіть на аркуш якості, які повинна мати людина, щоб бути досконалою.

Неохайність, рішучість, щирість, образливість, егоїзм, акуратність, заздрисність, наполегливість, запальність, дбайливість, обережність, зібраність, життєрадісність, нерішучість, чесність, сміливість, нахабство, упертість, грубість, терплячість, байдужість.

Виконання завдання групами

Перевірка роботи груп, обговорення

5. Читання й обговорення оповідань В. Сухомлинського

ЧОМУ ДІДУСЬ ТАКИЙ ДОБРИЙ СЬОГОДНІ?

Поліз Андрійко на шовковицю: привабили чорні ягоди. Навтішався вволю, а тут дощ пішов.

Пересидів Андрійко дощ. Хотів злазити з шовковиці, аж дивиться — сидить під шовковицею дідусь Петро. Вийшов дідусь після дощу в сад.

«Що ж його робити? — думає Андрійко. — Злізати з шовковиці — струсиш на дідуса всю воду з листя, змокне під дощем, захворіє».

Сидить Андрійко, притулившись до гілки, боїться поворухнутись. Жде, поки дідусь до хати піде. А дідусь не йде.

Вже сутеніти стало, коли підвівся дідусь, питає:

— Чому це ти сидиш на дереві, внучку?

— Боюся струсити на вас краплі, дідусю...

— Злазь, Андрійку...

Дідусь відійшов, Андрійко зліз із шовковиці. Дідусь пригорнув і поцілував Андрійка. «Чому це дідусь такий добрий сьогодні?» — з подивом подумав онук.

Обговорення

— Які чесноти притаманні Андрійкові?

— Чи можна казати, що Андрійко — вже особистість?

ЩОБ ТИ СТАВ КРАЩИМ

Дідусь з онуком йшли великим лісом.

Ледь помітна стежинка звивалась поміж високими деревами.

Вечоріло. Подорожні втомилися. Дідусь уже збирався заночувати десь під кущем, аж тут хлопчик побачив у гущавині хатинку.

— Дідусю, он хатинка! — радісно вигукнув онук.— Може, в ній переночуємо?

— Так, це хатинка для подорожніх, — сказав дідусь.

Вони зайшли в лісову хатинку. У ній було чисто, на стіні висіла гілочка з ялинки. За народним звичаєм це означало: заходьте, будь ласка, любі гості.

Дідусь і онук підійшли до столу й побачили на ньому свіжу хлібину, глечик з медом і кілька великих сухих рибин. Поруч лежала маленька гілочка ялинки.

На вікні — відро з водою.

Дідусь і внук умилися і сіли вечеряти.

— Хто це все поставив на стіл? — питає онук.

— Добрий чоловік, — мовив дідусь.

— Як це так? — дивується онук. — Залишив нам добрий чоловік їжу, а ми й не знаємо, хто він. Для чого ж він старався?

— Щоб ти став кращим, — відповів дідусь.

Обговорення

— Як ви зрозуміли слова дідуса: «Щоб ти став кращим»?

— Придумайте продовження до цього оповідання.

6. Написання есе

— Напишіть невеликий твір-есе «Чому людині потрібно постійно самовдосконалюватися?».

Самостійна робота учнів

Читання творів

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

— Ваші твори свідчать про те, що наш урок не минув марно.

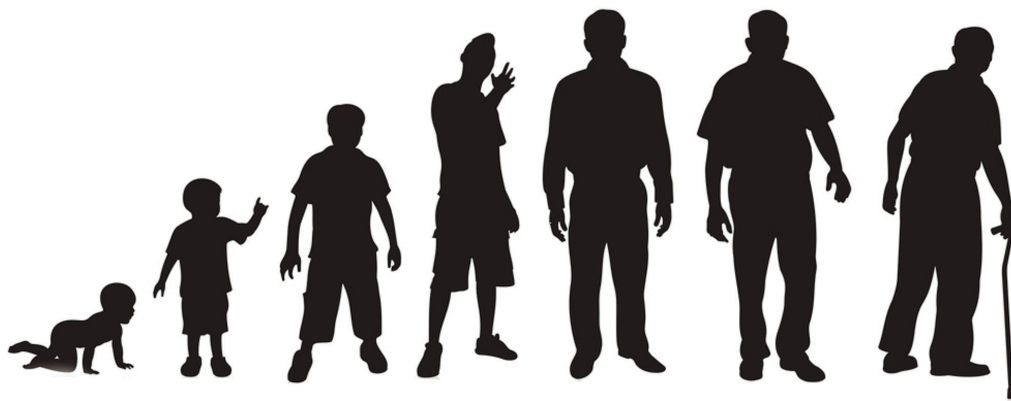
Домашнє завдання

— Прочитайте свої есе батькам.

Додаток 1

Новонароджений, малюк, дошкільник, школяр, молода людина, доросла людина, літня людина.

Додаток 2

Неохайність, рішучість, щирість, образливість, егоїзм, акуратність, заздрисність, наполегливість, запальність, дбайливість, обережність, зібраність, життєрадісність, нерішучість, чесність, сміливість, нахабство, упертість, грубість, терплячість, байдужість.

Додаток 3 (за бажанням)

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО ЛЮДЕЙ

- Кожні три секунди на Землі народжується одна дитина.
- Протягом життя людина долає відстань, що дорівнює довжині 5 екваторів Землі.
- У середньому діти сміються близько 400 разів на день, а дорослі — близько 15 раз на день.
- Навесні діти ростуть швидше, ніж в інші пори року.
- Діти у віці від 1-го до 3-х місяців плачуть без сліз.
- У близнюків різні відбитки пальців.
- Людина кліпає очима десять мільйонів разів на рік.
- У новонароджених дітей кісток більше (300), ніж у дорослих (206). Пізніше вони зростаються.
- Найбільш активні мускули розташовані у вашому оці.
- Статистика свідчить, що маленькі діти у віці 3–4-х років щодня вимовляють 12 000 слів та ставлять близько 900 запитань.
- З-поміж усіх знайдених археологами дитячих іграшок найстарішій — 3000 років. Вона знайдена на території Давньої Персії та зараз зберігається в Луврі.